

Reconstructie: Topvrouw Edith Schippers hield pensioenverlies DSM verborgen



Edith Schippers is president van DSM Europe en beoogd lijsttrekker voor de VVD bij de Eerste Kamerverkiezingen dit jaar. — © ANP

Heerlen - Het pensioenfonds van DSM verwerd van een van de rijkste tot een van de armste Nederlandse pensioenfondsen. Een verklaring daarvoor hield topvrouw Edith Schippers achter.

Eind maart 2022 zit oud-minister en VVD-kopstuk Edith Schippers aan haar keukentafel, voor een microfoon. Routineus geeft Schippers, president van DSM Europa én bestuurder van het pensioenfonds van het Limburgse chemieconcern, antwoord op een serie vragen. In deze podcast, *Belangen in balans*, probeert DSM zijn gepensioneerde mijnwerkers en fabrieksmedewerkers voor te bereiden op grote veranderingen bij hun pensioenfonds, dat 8 miljard euro beheert.

Schippers rept met geen woord over de groeiende onvrede onder de 13.000 gepensioneerde werknemers. In plaats daarvan vertelt de topvrouw, die vaak genoemd wordt als opvolger van Mark Rutte als VVD-leider, deemoedig over haar missie: het op peil houden van de koopkracht van de DSM-gepensioneerden, in deze tijd waarin de boodschappen almaar duurder worden.

Ze is ingehuurd voor een „evenwichtige belangenafweging” en „om te zorgen dat de juiste besluiten genomen worden”, zegt ze. „We willen zo open mogelijk zijn”, aldus Schippers, lijsttrekker van de liberalen tijdens de naderende Eerste Kamerverkiezingen.

Lees ook: [DSM-bestuurder Edith Schippers hield verlies bij bedrijfspensioenfonds verborgen](#)

Acht maanden ná deze podcast, en aan de vooravond van de terugkeer van Schippers in de landelijke politiek, is de situatie geëscaleerd. Schippers heeft inmiddels een openlijk conflict met oud-werknemers van DSM. Uit onderzoek door *NRC* blijkt dat zij kort na haar aantreden een cruciaal intern document heeft achtergehouden. Dat beschrijft hoe de tekorten in het pensioenfonds grotendeels door DSM zelf zijn veroorzaakt. Ondertussen wacht het hoge management van DSM – waar Edith Schippers deel van uitmaakt – een miljoenenbonus en is de enige die de afgelopen jaren een extra storting in zijn pensioenpot (van 2,2 miljoen euro) heeft gekregen, oud-CEO Feike Sijbesma.

Op basis van interne documenten, jaarrekeningen en gesprekken met (oud-)personeelsleden en ex-managers van DSM reconstrueerde NRC hoe het pensioenfonds van het 'sociale bedrijf' DSM veranderde van een pijler onder het bestaan van duizenden Limburgse oud-mijnwerkers en fabrieksarbeiders in een vehikel waar het bedrijf vooral geen last van wil hebben.

De belofte

Tot 2005 heeft DSM een van de rijkste ondernemingspensioenfondsen van Nederland. In de pensioenpot van het voormalige staatsbedrijf zit ruim 1 miljard euro meer dan nodig is om alle (oud-)werknemers een comfortabele oude dag te garanderen. En zo wil DSM dat ook. Het chemiebedrijf is voortgekomen uit De Staatsmijnen (DSM) en geldt als een werkgever met een sociaal gezicht, lokaal geworteld. Het heeft weliswaar een beursnotering, maar is wars van Angelsaksische poespas waarbij het rendement van de aandeelhouder domineert. Goed zorgen voor het personeel is het adagium.

Maar als DSM in de eerste jaren van dit millennium in financiële problemen komt omdat de marges in de zware chemische industrie onder druk staan, richt het de blik op het pensioenfonds. DSM heeft geld nodig om te moderniseren en wil dat onder meer betalen door tijdelijk minder af te dragen aan de pensioenpot.

Er is nog een reden dat DSM aan de slag wil met zijn pensioenfonds. Als beursgenoteerd bedrijf moet het de resultaten van het fonds niet alleen aan zijn gepensioneerden, maar ook aan beleggers uitleggen. Dat wordt op de beurs als ouderwets en omslachtig gezien.

In 2006 volgt een ingrijpend besluit: het pensioenfonds wordt op afstand gezet en DSM garandeert de hoogte van de uitkeringen aan de oud-werknemers niet langer. Voortaan voelen gepensioneerden tegenvallers bij het pensioenfonds direct in hun portemonnee.

Andere grote bedrijven zetten in deze jaren vergelijkbare stappen, maar zij tonen meer mededogen met hun gepensioneerden. Stuk voor stuk doen zij een laatste grote storting in hun pensioenfonds om de langetermijnrisico's voor de werknemers af te dekken. Zoals bank en verzekeraar SNS Reaal. Die stort in 2005 meer dan 100 miljoen euro in zijn pensioenfonds en verdubbelt zo het vermogen alvorens de boedelscheiding wordt gerealiseerd.

Herenakkoord

DSM heeft op dat moment niet de middelen voor een vergelijkbare geste en sluit een herenakkoord met de werknemers. Er komt geen geld op tafel, maar personeelsdirecteur Jørgen Sørensen, jarenlang de vaste DSM-onderhandelaar met de vakbonden, doet in plaats daarvan in samenspraak met de directie van DSM Nederland een harde belofte: het bedrijf zal bijspringen mocht het fonds ooit in zwaar weer komen. Dat de overeenkomst alleen mondeling is, heeft een groot voordeel: DSM hoeft die niet aan beleggers te melden.

„Wij hebben de onderhandelaars beloofd dat DSM niet met de rug naar het fonds zou gaan staan”, zegt Sørensen terugkijkend. „Die harde toezegging paste bij DSM als sociaal bedrijf. We deden heel veel in Limburg, we ondersteunden fanfares en sociale structuren, we zorgden echt voor al die monteurs en arbeiders die ploegendiensten draaiden in onze fabrieken – ook na hun pensionering. De bonden wisten wat de belofte van de directie waard was.”

DSM blijft ondertussen aan de knoppen zitten, ook al is dat in de nieuwe verhoudingen niet gebruikelijk. Zo blijft de directeur van DSM Nederland na de splitsing gewoon voorzitter van het pensioenfonds, terwijl andere verzelfstandigde fondsen een onafhankelijke bestuurder kiezen. Ook verleent het pensioenfonds in 2006 en 2007 een zogeheten 'premiëkorting' aan DSM van 99 miljoen euro. Er zit toch meer dan genoeg geld in de pensioenpot, is de heersende opvatting.

Jørgen Sørensen maakt dit niet meer mee. In 2006 gaat hij zelf met pensioen, in de veronderstelling dat hij DSM én het pensioenfonds door de crisis heeft geloodst.

Reparatie

Het tegendeel is waar. De kredietcrisis barst los en in de loop van 2008 is het DSM-pensioenfonds direct technisch failliet: het heeft meer verplichtingen dan bezittingen. Ook andere pensioenfondsen worden zwaar getroffen door de krach op de financiële markten, maar de schade bij DSM is onevenredig groot. In 2005 behoorde het pensioenfonds onbetwist tot de rijkste van Nederland, drie jaar later bungelt de hoeder van de pensioenen van de werknemers van DSM onderaan de lijstjes.

Gepensioneerden voelen dat acuut in hun uitkering. Zij krijgen geen correctie voor inflatie – een van de belangrijkste doelstellingen van het fonds. Het betekent het eerste koopkrachtverlies in decennia voor de ontvangers van een DSM-pensioen. Wat zij nog niet weten: dat zal veertien jaar lang elke keer gebeuren.

Gouden jaren

De situatie bij DSM zelf is heel anders. De nieuwe strategie blijkt een eclatant succes en vanaf 2008 breken gouden jaren aan. Het bedrijf maakt jaarlijks gemiddeld zo'n 670 miljoen euro winst en ontpopt zich tot beursliëveling. Het koopt voor miljarden aan eigen aandelen in – een verkapte winstuitkering aan aandeelhouders. De beurskoers van DSM stijgt jaarlijks met gemiddeld 14 procent.

De top van DSM profiteert hiervan, omdat zij naast salaris ook aandelen en opties ontvangen, die in waarde meestijgen. Wat hun pensioen betreft is het hoge management solidair met het personeel. De bestuurders hebben dezelfde pensioenregeling als alle werknemers, benadrukt DSM in zijn jaarverslagen.

Maar er blijkt één uitzondering te zijn. Terwijl gewone werknemers en gepensioneerden elk jaar hun koopkracht zien dalen door het uitblijven van inflatiecorrectie, repareert DSM in 2016 wel de persoonlijke pensioenpot van toenmalig topman Feike Sijbesma. Het kwakkelende pensioenfonds is dat jaar dieper in de gevarenzone terechtgekomen. Het dient de verplichte herstelplannen in bij toezichthouder DNB, maar de meest voor de hand liggende manier om de gepensioneerden te helpen – namelijk dat DSM een deel van haar miljoenenwinsten overmaakt naar het pensioenfonds – staat niet in de plannen.

Bestuursvoorzitter Sijbesma laat zich ondertussen voorstaan op de duurzame, inclusieve en sociale koers die hij vaart met DSM. Dat hij de enige in het hele bedrijf is die in 2016 een „eenmalige extra pensioenbijdrage” ontvangt, wordt slechts gemeld in een korte voetnoot in de beloningsparagraaf.

Extra beloning

Na vragen van *NRC* wil het bedrijf de geste toelichten. De pensioenstorting van 2,2 miljoen euro voor Sijbesma, die na zijn tijd bij DSM coronagezant was voor de Nederlandse overheid, heet inmiddels een „beperkte remuneratiecompensatie”, oftewel: een extra beloning. De reden: de constatering van de commissarissen bij DSM dat hun bestuursvoorzitter „duidelijk lager betaald” werd dan de CEO's van vergelijkbare bedrijven. 'Om dit verschil enigszins (hoewel nog steeds gering) te compenseren, is door de raad van commissarissen besloten om een eenmalige compensatie te verstrekken', mailt een DSM-woordvoerder.

De noodplannen voor het DSM-pensioenfonds blijken in de daaropvolgende jaren niet het gewenste effect te hebben, waardoor de pensioenen nog altijd niet mogen stijgen. Wat wel groeit, is de dikte van de jaarverslagen. De toon daarin is optimistisch. Het bestuur roemt de behaalde resultaten, die beter zijn dan zelfgekozen ijkpunten. Pagina's lang wordt uitgeweid over het verbeterde communicatiebeleid. Nergens staat dat de koopkracht van DSM-gepensioneerden harder daalt dan die van deelnemers in andere bedrijfspensioenfondsen.

Het uitblijven van indexatie verklaart het DSM-pensioenfonds door de lage rente, de vergrijzing, het teruglopende aantal werknemers van DSM in Nederland, het groeiende aantal gepensioneerden – die bovendien steeds ouder worden. Het zijn de geijkte verklaringen, die pensioenfondsen overal in Nederland aan hun deelnemers geven.

DSM: 'Verplichtingen aan het fonds altijd nagekomen'

DSM zegt dat het bedrijf „zijn verplichtingen aan het fonds altijd is nagekomen” en „de benodigde premies heeft betaald”. De sociale partners hebben „sinds 2006 in afstemming met het pensioenfonds gedaan wat nodig was. Zij zijn én een hogere pensioenpremie gaan betalen én hebben de pensioenambitie moeten verlagen.”

Het pensioenfonds van DSM laat weten dat „de ontwikkeling van de dekkingsgraad en de oorzaken daarvan” tussen pensioenfondsen moeilijk te vergelijken zijn. Ondanks herhaaldelijke verzoeken gaat het pensioenfonds niet in op de vraag welke precieze bedragen DSM sinds 2006 in het pensioenfonds stortte.

„Het stagnerende herstel van de dekkingsgraad van het pensioenfonds is vooral te wijten aan de rente die sinds 2008 flink daalde, in combinatie met het in 2015 genomen besluit om het renterisico beperkt af te dekken.”

Op 1 februari 2019 maakt Edith Schippers bekend dat zij de politiek achter zich laat en overstapt naar het bedrijfsleven. Als president van DSM Nederland gaat zij (onder meer in Den Haag) lobbyen voor het chemieconcern. Kort daarna wordt ze ook benoemd tot bestuurder van het DSM-pensioenfonds, waar ze de sluimerende onvrede onder gepensioneerden moet kanaliseren. Ook wil zij zich inzetten voor effectieve communicatie met hen.

Direct ligt er een brisant document op haar bureau. Het is een vertrouwelijke notitie, gedateerd 25 april 2019, waarin medewerkers van de afdeling 'actuariële advisering' de problemen van het DSM-pensioenfonds beschrijven. De conclusie is hard: het pensioenfonds van DSM heeft in twaalf jaar een „achterstand” opgebouwd op andere ondernemingspensioenfondsen ter grootte van 1,3 miljard euro. 'For internal use only', staat op elke pagina van het document, dat in bezit is van NRC.

De achterstand op andere pensioenfondsen wordt volgens de DSM-deskundigen voor „het grootste deel (ongeveer twee derde)” verklaard door het niet naleven van de toezegging die Jørgen Sørensen namens de directie Nederland in 2006 deed en de premiekortingen voor DSM in de jaren daarna. Schade voor het pensioenfonds: 0,9 miljard euro. Het resterende gat (van 0,4 miljard euro) is het gevolg van slechtere beleggingsresultaten ten opzichte van collega-fondsen in het land, aldus de actuarissen.

Gewraakte passage

Edith Schippers besluit deze analyse niet te delen met de deelnemers van het pensioenfonds. Die krijgen alleen een „toelichting bij het dekkingsgraadverloop” toegestuurd, waarin de gewraakte passages over de rol van DSM in de tekorten ontbreken. En Schippers geeft een interview aan het blad voor DSM-gepensioneerden, waarin ze uitlegt dat ze het als een belangrijke taak ziet „om meer mensen betrokken te krijgen”.

Een woordvoerder van het pensioenfonds heeft moeite deze keuze van Schippers te duiden. In eerste instantie zegt hij tegen NRC dat de conclusies van het vertrouwelijke stuk in Jip en Janneke-taal in het huismagazine van het fonds hebben gestaan. Maar daar zijn de conclusies niet in terug te vinden. Evenmin in het jaarverslag. Ach, zegt de woordvoerder: „Ik vraag me af welke deelnemer een jaarverslag leest.” In tweede instantie laat hij weten: „Het delen van een dergelijke notitie met onze deelnemers was niet aan de orde en is al helemaal niet wettelijk verplicht.”

Het conflict

De afgelopen maanden is het sluimerende conflict tussen DSM en de gepensioneerden aan de oppervlakte gekomen. De aanleiding: het feit dat DSM in december, bij de grootste pensioenverhoging in veertien jaar (met 10,02 procent – mogelijk dankzij de sterk gestegen rente) opnieuw niet volledig indexeert, de verwachte inflatie is immers hoger.

VDP, de doorgaans loyale belangenvereniging van DSM-gepensioneerden, stelt inmiddels publiekelijk dat het vertrouwen in het bestuur onder leiding van Edith Schippers „ernstig is beschadigd”. De achterblijvende indexatie is volgens VDP een „vertrouwensbreuk” en „klap in het gezicht” van 13.000 gepensioneerden waarvan het overgrote deel een inkomen beneden modaal heeft. Nog scherper is de reactie van het handjevol gepensioneerden die lucht hebben gekregen van de geheime analyse die Schippers niet met de deelnemers heeft gedeeld. Twee van hen, voormalig DSM-managers Marius Weehuizen en Ton Ancion, hebben een concurrerende belangenvereniging voor DSM-gepensioneerden opgericht, die juridische stappen zet tegen het bestuur. Hun club, de vereniging VPPHA (‘het alternatief’) eist dat het pensioenfondsbestuur de geheime notitie over de oorzaak van het gat van 1,3 miljard euro vóór 1 februari wereldkundig maakt en heeft de president-commissaris van DSM aangeschreven met de mededeling dat de DSM-top inclusief Edith Schippers de interne gedragscode „ernstig” heeft geschonden door het pensioenfonds „uit te hollen” en deelnemers te „misleiden” over de oorzaken.

Andere ontevreden gepensioneerden hebben op individuele basis klachten ingediend bij het pensioenfonds. Gepensioneerd DSM-manager Frank Teeuwisse, tot 2018 locatiedirecteur van de Gist-Brocadesfabriek in Delft, heeft zich gemeld bij Firmenich, het Zwitserse bedrijf waarmee DSM uiterlijk deze zomer wil fuseren. Hij hekelt de 150 miljoen euro die de fuserende bedrijven uittrekken om het hoge management in Nederland en Zwitserland te belonen voor de naderende krachtenbundeling. Dat is allemaal geld dat niet bij de gepensioneerden terecht komt, zegt hij. Hij heeft de Zwitsers daarom op 13 december schriftelijk gewaarschuwd voor een potentiële claim van gepensioneerden op DSM.

Geen uitspraken

DSM wil niet ingaan op de vraag of Schippers – inmiddels opgeklommen tot president Europa – meedeelt in de omstreden fusiebonussen voor het hoge management, waar zij deel van uitmaakt. ‘Wij doen geen uitspraken over beloningsafspraken met individuele werknemers van DSM’, mailt een woordvoerder. Ondertussen rommelt het in de top van het pensioenfonds. Dit jaar zijn twee leden van de raad van toezicht voortijdig opgestapt, vooruitlopend op een nieuwe relatie tussen DSM en het pensioenfonds. Maar het invoeren van die nieuwe structuur is vervolgens uitgesteld, waardoor de personele wisselingen achteraf overbodig bleken.

Bij voormalig personeelsdirecteur Jørgen Sørensen, die in 2006 namens het DSM-bestuur beloofde dat het bedrijf „niet met de rug naar het pensioenfonds zou gaan staan”, overheerst schaamte, vertelt hij in een toelichting.

Schaamte over de inkomensval van de gepensioneerden „die jarenlang in ploegendiensten de fabrieken van DSM draaiend hebben gehouden”, over het „slappe excuus” dat het door de rente zou komen, de verhouding ‘actieven-inactieven’ of de beleggingen – „terwijl de gepensioneerden erop achteruit zijn gegaan omdat DSM aan de aandeelhouders heeft gedacht en niet aan de gewone werknemer” en over mensen als Edith Schippers, die „dit allemaal maar goedpraten en toedekken”.

„Toen ik namens het bestuur beloofde dat we de gepensioneerden niet zouden laten vallen had DSM een sterk sociaal profiel en een sterk pensioenfonds. Na mijn pensionering in 2006 is die belofte vergeten. Er is jarenlang niets gedaan voor de gepensioneerden, terwijl DSM elk jaar weer enorme winsten maakte. De gepensioneerden zijn altijd uiterst loyaal geweest – misschien wel te. Ik kom zelf uit Rotterdam, daar waren ze tien jaar geleden al de straat op gegaan. Dat hoort niet zo bij Limburgers, maar ze hebben er alle reden toe.”

Reactie Edith Schippers: 'Het afwegen van alle belangen is niet eenvoudig'



Edith Schippers, president DSM Europe en voorzitter Pensioenfonds DSM Nederland: „De afgelopen jaren was de financiële positie van het Pensioenfonds DSM Nederland (PDN), net als bij veel andere fondsen, helaas ontoereikend voor (volledige) indexatie. Dat is betreurenswaardig, zeker voor gepensioneerde deelnemers omdat zij het effect daarvan direct ervaren. Een evenwichtige afweging van de belangen van alle rechthebbenden is echter leidraad voor elk pensioenfonds en dus ook voor PDN. PDN heeft over dit onderwerp door de jaren heen steeds open gecommuniceerd met alle betrokkenen.”

„Er is een beperkt aantal gepensioneerde deelnemers dat geen vertrouwen in het bestuur heeft en vooral ook boos is over besluiten die bijna 20 jaar geleden zijn genomen. Zij laten nadrukkelijk van zich horen via klachten en brieven en mogelijk ook via de route van dit artikel. Dat is hun goed recht, we nemen iedere mening serieus. Maar het doet geen recht aan de daadwerkelijke situatie. De recent opgerichte alternatieve vereniging van gepensioneerden staat op het standpunt dat de belangen van de gepensioneerden maximaal moeten worden behartigd en lijken minder oog te hebben voor de belangen van de overige deelnemers. Zij vertolken de mening van een zeer beperkte groep, niet de opinie van het overgrote deel van de deelnemers van het fonds.”

„Het afwegen van alle belangen is niet eenvoudig, maar ik denk dat we dat tot dusverre goed hebben gedaan, wat niet hetzelfde is als dat iedereen altijd even gelukkig is met ieder besluit.”

Op de vraag in welke mate Schippers meedeelt in de miljoenenbonus die het hoge DSM-management mag verdelen als het bedrijf binnenkort fuseert met het Zwitserse geur- en smaakstoffenbedrijf Firmenich, zegt zij: „Wij doen geen uitspraken over beloningsafspraken met individuele werknemers van DSM, dat geldt ook voor mij.”